

FAMILY VIOLENCE WITH REFERENCE TO LEGAL PROTECTION - MONTENEGRO OPPORTUNITIES

Belma Mujević

The University of Szeged, Faculty of Law and Political Sciences, Hungary, mujevic5@gmail.com

Abstract: Domestic violence is behavior by which one family member endangers the physical integrity, mental health, or tranquility of another family member. Domestic violence is a problem that is encountered in all nations and by all types of individuals, regardless of their culture, race, ethnicity, religious or political beliefs, social and economic status, or gender.

The recognition of domestic violence, as well as the comprehension and registration of this offence, varies from nation to nation. Research has shown that in the United States and Great Britain, only one-third of domestic violence cases are reported to the police (Tjaden et al., 2000).

Domestic violence and other forms of gender-based violence are a serious problem for every society. It is about different forms of physical, psychological and otherwise manifested violence, which endangers the life and body of the victim, which violates the basic human rights of man.

Keywords: violence, family, pathology, ethnic groups, protection

NASILJE U PORODICI SA OSVRTOM NA PRAVNU ZAŠTITU - CRNOGORSKE PRILIKE

Belma Mujević

Univerzitet u Segedinu, Fakultet prava i političkih nauka, Mađarska, mujevic5@gmail.com

Abstrakt: Nasilje u porodici je ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava tjelesni integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog člana porodice. Nasilje u porodici je problem sa kojim se susreću svi narodi i svi tipovi pojedinaca, bez obzira na njihovu kulturu, rasu, etničku pripadnost, verska ili politička uverenja, društveni i ekonomski status ili pol. Prepoznavanje nasilja u porodici, kao i shvatanje i registrovanje ovog krivičnog dela, razlikuje se od nacije do nacije. Istraživanja su pokazala da se u Sjedinjenim Državama i Velikoj Britaniji samo jedna trećina slučajeva nasilja u porodici prijavljuje policiji (Tjaden et al., 2000). Nasilje u porodici i ostali oblici rodno zasnovanog nasilja predstavljaju ozbiljan problem za svako društvo. Radi se o različitim oblicima fizičkog, psihičkog i na drugi način manifestovanog nasilja, kojim se ugrožavaju život i tijelo žrtve, čime se krše osnovna ljudska prava čovjeka.

Gljučne riječi: nasilje, porodica, patologija, etničke grupe, zaštita

1. UVODNA RAZMATRANJA

Nasilje je postalo toliko rašireno da se može naći u gotovo svim oblastima i aspektima ljudskog života. To je toliko uobičajeno da čak ni deca nisu bila pošteđena toga da budu izložena, u vidu fizičkog, psihičkog, moralnog, verbalnog, emocionalnog i seksualnog nasilja.

Porodično zlostavljanje je suviše uobičajeno, nažalost, sa bezbroj dečaka i devojčica širom sveta koji pate kao žrtve.

Po podacima Uprave policije iz 2019., broj žrtvi porodičnog nasilja dostigao je broj od 1833 lica, od kojih je 712 muškaraca i 1143 žena. Od ukupnog broja žrtava, 297 su maloljetnici. Ovi podaci ostaju svjedok o tome koliko je žrtava prošlo kroz cijeli proces - prepoznalo nasilje u porodici, tražilo pomoć i nasilnika prijavilo nadležnom organu.

Danas su životi djece ispunjeni sa jednim od tri pojavna oblika zlostavljanja:

- fizičkim,
- emocionalnim ili
- seksualnim.

Nažalost, djeca zlostavljanje doživljavaju najčešće u sopstvenom domu, često od rođenja. Traumatično je i za odrasle kada su izloženi zlostavljanju i maltretiranju, može se samo zamisliti kako je djetetu koje živi u takvoj situaciji i koje prije nego što se emocionalno razvilo, trpi svakodnevno zlostavljanje.

Pojedinci koji su podvrgnuti nasilju u porodici su oni koji su izloženi činu nasilja u porodici.

Kada govorimo o nasilju nad slabijim polom, yadnjih nekoliko godina istraživanja nasilja u partnerskim odnosima je utvrđeno da je slabiji pol desetak puta češća žrtva nasilja u odnosu na muškarca. Nasilje nad slabijim polom je odraz krize u familiji koja je uslovljena raznim oblicima kao što su slabi ekonomski uslovi, zavisnost od opijata, ljubomora

i dr. Kako muškarci generalno imaju niži nivo komunikacije i emocionalne inteligencije, verbalni sukobi kao oblik nasilja imaju tendenciju da nastaju u periodu razvoja odnosa između muškarca i žene.

U ovoj fazi nasilja često se nanose fizičke povrede koje imaju potencijal da postanu teže i da dodatno ugroze život, u ovom slučaju slabijeg pola. Uočeno je da žene koje su pretrpele nasilje u imaju veoma nisko samopoštovanje, tradicionalnu podjelu rodni uloga u porodici, koriste seksualne odnose za postizanje bliskosti sa nasilnikom, trpe patnju i okreću emocije besa i besa prema sebi, vremenom se društveno izoluju od porodice i društva, podložni su uticaju nasilnika, prihvataju krivicu za partnerovo nasilje, najčešće imaju istoriju zlostavljanja u prvobitnoj porodici, razmišljaju o samoubistvu i osjećaju nemoć da zaštite svoju djecu po (Nikolić - Ristanović, V., Milivojević, S. (2000/1).

Kada se razmišlja o vrstama nasilnih radnji koje se mogu počinuti nad detetom, oni uključuju psihičko nasilje, fizičko nasilje sa ili bez oružja, pretnje fizičkim nasiljem i seksualno nasilje.

Početni oblici fizičkog nasilja koji se viđaju su premlaćivanje, guranje, vučenje, lakše fizičke povrede koje mogu prerasti u teške telesne povrede i fizičko nasilje koje dovodi do smrti uz upotrebu oružja. Psihološko nasilje se uglavnom izražava u vidu ponižavanja i izolacije, zanemarivanja, ekonomskog nasilja, pretnji, zastrašivanja i iskorišćavanja privilegija.

Pored pomenutih načina zlostavljanja, nasilnik može prijetiti ili izvršiti i treće, seksualno nasilje.

Fizičke povrede koje žrtve često trpe mogu biti neverovatno ozbiljne, pa čak i onesposobljavajuće. Psihološke povrede, međutim, mogu biti još razornije, sa manifestacijama kao što su depresija i strah, agresivno ponašanje i samodestruktivne aktivnosti kao što su otupljivanje, zloupotreba supstanci, učešće u kriminalnim aktivnostima, gubitak samopoštovanja, gubitak poverenja i ekstremni slučajevi, samoubistvo. Zlostavljanje starijih je svako ponašanje koje dovodi do nanošenja štete starijoj osobi. Maltretiranje ili zanemarivanje, pretnje, zastrašivanje, socijalna izolacija, ponižavanje, ignorisanje, verbalna kritika, zloupotreba punomoćja, krađa imovine, fizički napadi, oduzimanje hrane i/ili neophodnih lekova i ograničavanje slobode su samo neki od gore navedenih primera zlostavljanja starijih. U kontekstu porodičnih odnosa, starije osobe mogu biti predmet emocionalne ili finansijske zavisnosti, što može rezultirati nasiljem, prvenstveno od strane supružnika. Pored toga, broj zlostavljanja dece je u porastu, a ovo pitanje nije ograničeno na institucionalno zbrinjavanje.

2. NAČIN PREPOZNAVANJA PORODIČNOG NASILJA ?

Predrasude o nasilju u porodici su toliko rasprostranjene da je žrtvi često teško da prepozna šta predstavlja nasilje. To može uključivati nanošenje fizičkih povreda, vršenje pritiska prisilnim sredstvima, zabranu slobode kretanja ili komunikacije, verbalno zlostavljanje i prijetnje smrću. Ako kao društvo ne reagujemo ili se aktiviramo samo onda kada se nasilje desi, moramo biti svjesni toga da žrtve prije fizičkih povreda, trpe i druge oblike nasilja. U Centru za ženska prava **“Porodično nasilje i zlostavljanje imaju samo jednu svrhu: da postignu i zadrže potpunu kontrolu nad žrtvom.”**

Iskreno, šta se dešava iza nećijih vrata i ne slutimo. Da li je to naša briga - pitanje je koje se ponavlja u našem okruženju.

Poruke žrtava nasilja trebalo bi čitati između redova – osobe su uplašene, uznemirene, govore o ljubomori partnera, redovno se javljaju na telefon i obavještavati ga o svojim aktivnostima. Kada dođe do nasilja, žrtve često nasilnika prikrivaju, kriju modrice i ranice i pravdaju ih nebulozama.

Šta mi možemo uraditi?

Jeli u redu čutati ili treba nešto direktno uraditi?

Savjet za žrtve u Crnoj Gori jeste pozovati 080 111 111

Najbolji savjet ako nekog poznaješ a trpi nasilje pozoviti liniju za pomoć i podršku 080 111111 koja je pokrenuta od strane Ministarstvom finansija i Centra za ženska prava..

Dostupna je dvadesetčetiri sata, svaki dan, pozivi su besplatni kako sa fiksnih tako i sa mobilnih mreža. Usluga se pruža na svim jezicima definisanim Ustavom Crne Gore. Anonimnost je zagarantovana, anonimnost, a obezbjeđeno je puno poštovanje integriteta žrtve.

U hitnim situacijama, uz saglasnost žrtve, SOS liniju za žrtve nasilja u porodici mogu da komuniciraju i sa institucijama da hitno reaguju, zaustave nasilje i zaštite žrtve, vidi sajt (<https://mladiniksica.me/prijavite-nasilje-na-broj-080-111-111>).

Zašto je poziv na ovaj broj najbolja opcija ?

Pored podrške zajednice, svakoj žrtvi, uključujući i žrtve nasilja, potrebna je i stručna podrška koja može da joj podigne samopouzdanje dok prolazi kroz proces, kao i razumevanje pravnih instrumenata koji su joj dostupni.

Izolacija tokom COVIDa je jedan od uzroka povećanja slučajeva nasilja

Tokom 2020, godine koju je obilježila pandemija COVIDa, SOS linija je dobila 2936 poziva - za desetak posto više u odnosu na 2019. godine.

Posljedice COVID-19, kao što su socijalna odvojenost, nezaposlenost, siromaštvo i ograničena izloženost spoljnom svetu, čine žrtve nasilja izloženijima. Ovo pojačava njihovo shvatanje budućnosti, ometa njihovu sposobnost da uče o uslugama pomoći i sprečava ih da zatraže pomoć.

Ne postoji jedinstvena rezolucija kojom bi se potpuno zaustavilo svako nasilje; međutim, svi možemo doprineti na svoj način.

Nastojimo da se bavimo nasiljem tako što ga prijavimo, pružamo podršku žrtvama, informišemo ih, a istovremeno pružamo edukaciju o njemu kako bi ga lakše prepoznale.

3. PRAVNI INSTRUMENTI ZAŠTITE ŽRTAVA NASILJA

Međunarodni i domaći zakoni pružaju pravne instrumente za zaštitu žrtava nasilja, detaljno opisuju prava i određuju radnje koje su neophodne za zaštitu ovih prava za žrtve nasilja u porodici.

Konvencija Saveta Evrope iz 2011. godine, koja se obično naziva Istanbulska konvencija, je istaknuti međunarodni pravni instrument dizajniran da zaštiti žene od svih oblika nasilja, kao i da krivično goni i eliminiše nasilje nad ženama i nasilje u porodici.

Ovaj akt obuhvata suzbijanje svih oblika diskriminacije žena i unapređenje rodne ravnopravnosti, razvoj sveobuhvatnog okvira za zaštitu i pomoć ženama žrtvama nasilja, unapređenje međunarodne saradnje u cilju eliminisanja nasilja i obezbeđivanje podrška organizacijama i organima unutrašnjih poslova u kreiranju sveobuhvatnog pristupa eliminisanju nasilja.

Prevenција, zaštita, krivično gonjenje i integrisana politika su najvažniji aspekti.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (Sl.list CG, br. 46/10 i 40/11) je najvažniji domaći pravi akt čija je osnovna svrha zaštita žrtava nasilja u porodici sprječavanjem i suzbijanjem nasilja u porodici, kojim se krše ustavom i zakonima zagarantovana osnovna ljudska prava i slobode.

Ovim zakonom je propisano da žrtva nasilja u porodici ima pravo na psihosocijalnu pomoć i socijalno-medicinsku zaštitu u skladu sa zakonima iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, dok zaštitu, pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici moraju da pružaju članovi. MUP-a, tužilaštva, centara za socijalni rad, odnosno službi socijalne zaštite, zdravstvenih i obrazovnih ustanova i nadležnog suda.

Oni koji su pretrpeli nasilje imaju pravo na pristup svim zaštitnim resursima i oslobođeni su svih proceduralnih troškova.

Ovim zakonom su takođe propisani i najbitniji propisi koji se odnose na hitne mere zaštite, zbrinjavanje žrtava i zaštitne mere. Njime je preciziran postupak zbrinjavanja žrtava nasilja i definisana je uloga odgovornih za zaštitu u tom procesu kao i propisane zaštitne mere koje na predlog nadležnog policijskog službenika, centra za socijalni rad ili žrtve nasilja u porodici izriče nadležni sud u prekršajnom postupku.

Ovim zakonom je značajno ojačan položaj žrtava nasilja u porodici, na način da su jasnije definisana njihova prava, kao i dužnosti odgovornih za pružanje zaštite od nasilja u porodici i sprovođenje hitnih zaštitnih i zaštitnih mera.

U tom smislu posebno su propisane dužnosti policije.

Krivičnim zakonik CG ("Sl. list RCG", br. 70/3, 13/04, 47/06, "Sl. list CG", br. 40/08, 25/10, 73/10, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 58/15, 44/17, 49/18, 3/20, 26/2, 144/21, 145/21) propisane su odredbe čiji su zaštitni objekat žene i djeca od nasilja u porodici i drugih rodno zasnovanih oblika nasilja.

Za osnovni oblik krivičnog djela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora.

4. INSTITUCIONALNA ZAŠTITA ŽRTAVA NASILJA

Institucionalna zaštita žrtava nasilja u porodici regulisana je zakonskim aktima koji određuju obim subjekata zaštite. To uključuje policiju, sudove, centre za socijalni rad, obrazovne i zdravstvene organizacije itd.

Zbog toga je važno uspostavljanje aktivne saradnje između subjekata zaštite, preduzimanje mera iz njihove nadležnosti i međusobna razmena podataka, kako bi se, s jedne strane, pružila zaštita žrtvi nasilja, a sa druge strane, izvršiocu nasilja, krivično delo odgovara u granicama svoje krivice.

Policija je od ključnog značaja u pružanju trenutne zaštite onima koji su pogođeni nasiljem u porodici, jer mnogi slučajevi nisu odmah poznati. Često je potrebno neko vreme da se otkrije pojava nasilja u porodici.

Što znači da policija, kada je reč o nasilju u porodici, ne treba da bude pasivni subjekt i da čeka da im žrtva ili drugi subjekt zaštite prijave krivično delo, već da se aktivno angažuje na njihovom otkrivanju, a primanju prijava o nasilju u porodici biti prioritet u ponašanju policije.

Broj slučajeva porodičnog nasilja

Tabela 1: Kretanje broja žrtava nasilja - 2009. do 2019. godine prema starosti osoba

Broj žrtava nasilja	Djeca	Odrasli	Stariji	Ukupno
2009. godina	283	181	7	471
2010. godina	345	185	9	539
2011. godina	273	333	11	617
2012. godina	311	353	41	705
2013. godina	287	322	28	637
2014. godina	310	331	33	674
2015. godina	192	314	36	542
2016. godina	228	586	/	814
2017. godina	367	780	89	1236
2018. godina	367	1032	67	1466
2019. godina	484	1057	81	1622

Iz Tabele 1 se vidi da je na nivou ukupnog broja slučajeva nasilja prisutan postepeni uzlazni trend u periodu od 2009. do 2012.; u periodu od 2013. do 2015. broj slučajeva ima mali pad i to u 2015., poslije čega se bilježi porast broja žrtava. Ako uporedimo 2015., sa ukupanim brojem slučajeva nasilja evidentiranih u centrima za socijalni rad je u 2019., izraženo u procentima, uvećan za skoro 200% .

Tabela 2. Slučajevi nasilja od 2009. do 2019. prema vrstama nasilja

Slučajevi nasilja evidentirani u CSR u periodu od 2009. do 2019. godine prema vrsti nasilja	2009. godina	2010. godina	2011. godina	2012. godina	2013. godina	2014. godina	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina
Fizičko	206	210	271	261	268	290	295		415	575
Emocionalno	295	272	251	288	294	371	341		678	754
Seksualno	9	6	7	9	45	13	18		20	12
Ekonomsko	9	27	30	20	48	34	27		100	143
Ukupno	519	515	559	578	655	708	681		1213	1484

Iz tabele se može se vidjeti da su fizičko i emocionalno nasilje najviše prisutni u slučajevima nasilja evidentiranim u centrima za socijalni rad tokom posmatranog perioda, dok je najmanje slučajeva u kojima se navodi seksualno nasilje, vidi sajt ([https://www.zsdzcg.me /images/ Biblioteka/](https://www.zsdzcg.me/images/Biblioteka/)).

Tabela 3. Broj slučajeva nasilja od 2016. do 2019. godine – porodično nasilje, vanporodično nasilje, zanemarivanje

Žrtve nasilja	Porodično nasilje	Vanporodično nasilje	Zanemarivanje	Ukupno
2016. godina	606	30	67	703
2017. godina	1306	111	138	1555
2018. godina	1589	72	106	1767
2019. godina	1628	73	114	1815

Iz Tabele se uočava da je u navedenim godinama najveći broj slučajeva u kategoriji porodičnog nasilja, kao i da se broj slučajeva porodičnog nasilja znatno povećan tokom posmatranog perioda. Broj slučajeva porodičnog nasilja u 2019. je uvećan za 168,6% u poređenju sa brojem slučajeva u 2016., dok se u odnosu na 2017., broj slučajeva porodičnog nasilja povećao za 53,1% u 2019.

Slučajevi po osnovu vanporodičnog nasilja i zanemarivanja su cjelim tokom posmatranog perioda znatno manje zastupljeni naspram broja slučajeva porodičnog nasilja, pri čemu je najveći broj slučajeva u ovim podgrupama zabilježen u 2017. U odnosu na 2016., u 2017. bilježi se višestruki porast broja slučajeva u kategorijama vanporodičnog nasilja (uvećanje za 270,90%) i zanemarivanja (uvećanje za 106,01%).

Analizom predstavljenih Tabela lako se da zaključiti da:

- Svaka treća žena u CG žrtva je nekog vida nasilja, vidi sajt, (<https://mondo.me>).
- Većina crnogorske populacije, čak 92%, smatra da postoji nasilje u porodici u Crnoj Gori.
- Mali procenat, 13%, je spremno da govori o ličnom iskustvu sa nasiljem.
- Skoro svaka treća osoba u Crnoj Gori nije spremna da prijavi nasilje u porodici.
- Gotovo svaka četvrta osoba u Crnoj Gori smatra da je žrtva odgovorna za nasilje jer ga «izaziva svojim postupcima».
- Žrtve nasilja u porodici najčešće su žene i djeca, dok su muškarci prepoznati kao nasilnici
- U Crnoj Gori se nedovoljno poznaju nadležnosti institucija koje se bave zaštitom žrtava nasilja.

5. ZAKLJUČAK

Kada analiziramo postojeće ratifikovane dokumenta, zakone, pravilnike i kada uporedimo sa praktično odrađenim radom može se sa sigurnošću utvrditi postojanje jake institucionalne volje saradnje Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova utemeljuju način za sprječavanje štetne pojave po društvo odnosno nasilja u porodici.

Protokol koji pokriva postupanje, prevenciju i zaštitu od nasilja u porodici, koji reguliše kolektivno delovanje svih sistema u skladu sa relevantnim zakonima i konvencijama, izgleda da nisu detaljno razmotrena od strane odgovarajućih tijela, vidi sajt, (<https://vdocuments.mx/protokol-o-postupanju-prevenciji-i-zatiti-od-mediaccgo-cceorg201412cgo-cce-zastita-od-nasilja-u-.html>). Institucije, službenici, naročito u zdravstvu i obrazovanju, veoma su malo ili nimalo upoznati sa sadržajem Protokola i obavezama iz Protokola. Protokol se ne nalazi na vidljivim mjestima, nije dostupan zaposlenima ni potencijalnim klijentima, vidi sajt, (<https://www.academia.edu/35429583/Analysis>)

LITERATURA

- Patricia, T., & Nancy, T. (2000). Full Report of the Prevalence, Incidence, and Consequences of Violence Against Women. National Institute of Justice and the Centers for Disease Control and Prevention, November 2000, NCJ 183781;
- Nikolić-Ristanović, V., & Milivojević, S. (2000). Viktimizacija žena nasiljem u porodici: uticaj socijalnih faktora vezanih za društvene promene i životnu dob, Temida 2000/1, s 20-29.
- Studija o nasilju u porodici i nasilju nad ženama u Crnoj Gori, <https://www.undp.org/sitesg/files/zskgke326/files/migration/me/Studija-o-nasilju-u-porodici-i-nasilju-nad-zenama-u-Crnoj-Gori.pdf>
- Izvjestaj o nasilju u porodici i nasilju nad ženama i djecom prema podacima centara za socijalni rad (sa fokusom na podacima iz 2019. godine), https://www.zsdzcg.me/images/Biblioteka/izvjestaj_o_nasilju_u_porodici_nasilju_nad_zenama_djecom_prema_podacima_centara_za_socijalni_rad_sa_fokusom_na_podahttps://www.academia.edu/35429583/Analysis_of_the_Institutional_and_Administrative_Capacity_and_Transparency_of_Work_of_Public_Institutions_Relevant_for_the_Prevention_and_Protection_from_Family_Violence_in_Montenegro_Published_in_Slovak_Balkan_Public_Policy_Fund_Collection_of_papers.
- Analysis of the Institutional and Administrative Capacity and Transparency of Work of Public Institutions Relevant for the Prevention and Protection from Family Violence in Montenegro; Published in Slovak Balkan Public Policy Fund: Collection of papers, Publisher: Balkan Civil Society Development Network (BCSDN) Design and print: Koma labPublished in Macedonia, September 2014,
- <https://www.portalanalitika.me/clanak/nasilje-u-porodici-i-crna-gora-080-111-111-broj-koji-treba-upamtiti>, (28.XII.2022, u 23;12),
- <https://www.sluzbenilist.me>, (21.XII.2023 u 11,45)
- <https://www.researchgate.net/publication/353573669>, (11.I.2023.u 9,23),
- www.globalinitiative.net (7.1.2023, u 21.09)
- <https://seminarski-diplomski.co.rs/KRIMINOLOGIJA/Uloga-policije-u-prevenciji.html> (7.1.23,00),
- <https://paperzz.com/doc/5152742/dr%C5%BEavna-strategija-za-borbu-protiv-nasilja-nad-djecom-2007> (26.XII.2022)
- <https://bar.me/akcija-opstine-bar-stop-svim-oblicima-nasilja-u-porodici-skoli-i-na-ulici>
- <https://www.roditelji.me/blog/2021/02/24/kako-pomoci-zrtvama-porodcnog-nasilja>

<https://mladiniksica.me/prijavite-nasilje-na-broj-080-111-111>

https://issuu.com/szk5/docs/szk_studija_prew

<https://www.zsdzcg.me/images/>

<https://mondo.me/>

<https://www.roditelji.me/blog/2012/11/26/gradani-svjesni-da-postoji-nasilje-u-porodici>